

Pilvax

Szerény kávéház volt. Feltűnés nélkül húzódott meg egy zugban, a zajtalan és előkelő Belvárosban. Százan és százan mentek el mellette, anélkül, hogy észrevették volna, pedig bőven hallottak róla a történetében és az irodalomtörténetben is. Lehet, sokan csak most tudják meg, hogy még élt. Mert gyámoltalanul tengette az életét, reklám és láрма nélkül. A márciusi láz annyira megviselte, hogy később már csak haldoklott, egy óra alatt aggastyán lett belőle, az asztalai, a kanalai és a porcelánneműi se voltak már közhasznú tárgyak, csak ereklyék és emlékek. Vasárnap délelőtt végleg bezárták. A budapesti ember, kinek háromszáz kávéháza van, érzékenyen búcsúzik ettől az egytől is. Nekrológot ír róla. Hiszen valósággal eltemették. Trikolórok lengettek a temetésén, egy kávé beszélt és cigányok muzsikáltak.

Két kasztból telt ki a közönsége. Reggelizni idejártak a régi budapestiek, podagrás öregurak és fogatlan nének, kik németes fekete kalapban ültek itt, és édes, langyos kávékat ittak, túrós bélest aprítva beléje. A pincér szinte zavartan állott a töpörödött múmiák előtt. Vajon a *Hölgyfutár*-t hozza-e vagy a *Honderű*-t? Éjfél felé pedig a legfiatalabb budapestiek, a hangulatfnyencek, a múltimádók zörögtek be, a rumtól és a színes szeszektől lángoló fejjel. Itt valóságos spiritiszta szeánszok folytak. Ha az ember leejtett egy kanalat, az ezüstcsengés messzire visszarengett és árnyakat rémítgetett. Egy pillanat alatt eltűntek az Auer-égek. Petróleumlángok ragyogtak az asztal fölött, melyen valaha Petőfi ugrált, s a füstös bolthajtások templommá tágultak. Egyszer egy tréfás társaság bevetődött ide március 15-én, s óriási kokárdákkal, izzó frázisokkal megismételte a forradalmi jelenetet, a drága, fiatalos élőképet ott a híres asztalon, a Petőfi-kép előtt. A kasszatündér és a pincérek csodálkozva nézték. Mintha a forradalomba zökkentek volna vissza, a fejükhöz kaptak. Ez a hely kicsit boszorkányos volt. Aki betette maga után az ajtót, úgy érezte, hogy ötven évvel megöregedett, be van zárva a csendbe, az idillbe, és vágyak, láthatatlan sodronyok feszülnek közte és a múlt között.

A Pilvax kávéház az épület lebontása előtt
1910
MNM Történeti Fényképtár

„Nem tudott és nem akart futni az idő után.”

De meg kellett halnia a kedves-kedves kávéháznak. Nem bírta a többivel a versenyt. A reklámtűzket megvetette, és a vendégeit is csak kötelességből vagy szívességből szolgálta ki. Kirítt a többi cifra, fényes társai közül. Semmin se akart nyerni. Ha tintát kértünk, egy öreg, pecsétes butykost löktek oda és rozsdás tollakat, melyekkel nem lehetett írni. Hol a Simplicissimus, hol a messenger-boy, hol az automobil? Az, kérem, nincsen. Mi csak kegyeletből élünk. Itt a múlt, egy sarokba söpörve. Mindenütt csak a múlt, a múlt mered elénk. Olyan volt ez a kávéház, mint egy lehangolt zongora. Mindenét, ami zajt ad, a kilincseit, az üvegeit, a poharait fél hanggal lejjebb hangolta az idő, s hamisan, fájón csörömpölt. Sohase ismerte a modern kényelmet. Csak kérni lehetett, parancsolni nem. Mit törődött azzal, hogy a vendégei lassan elmaradoztak, kényelmes, keleti kéjlapokban ütötték fel a tanyájukat, ahol meleg levest, színházi vacsorát, külföldi képeslapokat kaptak. A Pilvax valaha olyan vendégekkel dicse-

kedett, hogy később senki se imponált neki. Ez lett a veszte. Arisztokratikusan, konzervatíván félreállott mindentől, ami új. Nem tudott és nem akart futni az idő után. Most, hogy eltűnt a képzelet határtalan birodalmába, talán még érdekesebb lesz, s a jövő nemzedék lázzal bokrétázza fel. Mi csak egy öreg kávéházat láttunk benne. Egy szigetet, s körötte nem az élet folydogált, de a történelem. Gőgös és elzárkózott volt – ahogy egy konzervatív arisztokratához illik –, úgy is halt meg.

A telefont az utolsó napig se vezette be.

(*Élet*, 1910. november 6. – *Á*, 487–488. old.)